
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.3.1>

Т. Д. Дем'янчук

кандидат історичних наук, доцент,
докторант кафедри теорії держави і права
Національної академії внутрішніх справ

СТРУКТУРА ВИПРАВНО-ТРУДОВИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ В 1950–1980-Х РР.

Встановлено, що після утвердження радянської влади в Україні, відбулося формування абсолютно нової кримінально-виконавчої системи, що базувалася на виправно-трудоному підході спрямуванні осіб, які відбували покарання у виправно-трудої колонії та табори. В умовах лібералізації суспільних відносин у 1960-х рр. актуальності набуло питання доцільності використання виправно-трудоїх таборів, як місць позбавлення волі. Доведено, що з січня 1960 р. розпочалася формуватися республіканська система місць позбавлення волі, основу якої становила система в'язниць. Основними типами останніх були: 1) загальні в'язниці; 2) внутрішні тюрми та внутрішні тюремні камери; 3) центральні в'язниці для тримання підслідних; 4) в'язниці для тримання засуджених особливо небезпечних державних злочинців; 5) спеціальні тюрми для тримання засуджених особливо небезпечних державних злочинців. Відмінністю осіб, які відбували каторгу від ув'язнених виправно-трудоїх колоній та таборів був режим утримання, а також обмеження стосовно спілкування з родичами. Стосовно виправно-трудоїх колоній, то вони ділилися за гендерною, віковою ознакою та режимом утримання. Новим типом виправних установ стали виправно-трудої колонії-поселення. Основними нормативними актами, які регулювали систему виконання покарань були Основи виправно-трудоїх законодавства СРСР і союзних республік (1958 р.), Кримінальний кодекс УРСР (1960 р.), Основи виправно-трудоїх законодавства СРСР і союзних республік (1968 р.), Виправно-трудоїх кодекс УРСР (1970 р.). Радянська кримінально-виконавча система є прикладом того, як влада через засоби примусу боролася проти власного населення, виправно-трудоїх підхід до перевиховання осіб, які відбували покарання дозволяв експлуатувати ув'язнених не дотримуючи при цьому жодних їхніх прав.

Ключові слова: кримінально-виконавча система, виправно-трудої колонії, в'язниці, УРСР, права людини, система відбування покарань, ГУЛАГ.

Вступ. Після утвердження радянської влади в Україні, відбулося формування абсолютно нової кримінально-виконавчої системи, що базувалася на виправно-трудоному підході спрямуванні осіб, які відбували покарання у виправно-трудої колонії та табори. Табірна система дозволяла радянській владі не тільки придушувати

політичних опонентів, а й задовільнять окремі господарські і виробничі потреби. Атрибутом кримінально-виконавчої системи стало повне нехтування прав осіб, які відбували покарання, а система ГУЛАГу, яка акумулювала табірні установи стала символом тоталітаризму. Тільки в умовах лібералізації суспільних відносин другої

половини 1950-х рр. намітилася тенденція до реформування системи виконання покарань і відмові від таборів. Більше того, з початку 1960-х рр. розпочалося формування республіканської системи виконання покарань, яка була реципійована і в часи незалежності.

З огляду на зазначене, наукова актуальність дослідження обумовлюється кількома причинами. По-перше, в умовах сьогодення радянська система права вимагає об'єктивного, неупередженого і критичного аналізу, адже злочини проти цивільного населення, які здійснюють російські окупаційні війська в Україні, цілком і повністю нагадують злочинні дії радянської влади у 1920–1930-х рр. чи 1939–1941 рр. на Західній Україні. По-друге, варто прослідкувати еволюцію установ відбування покарань починаючи з середини 1950-х рр., а також сформулювати рекомендації стосовно реформування сучасної кримінально-виконавчої системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для української правової науки питання характеристики системи виконання покарань радянської епохи не є новим, але об'єктивно вимагає критичного і неупередженого аналізу сформованих ідей та підходів. Причин цього декілька. По-перше, критики вимагає ідея правонаступності України та УРСР й тоталітарного характеру останньої. По-друге, сама кримінально-виконавча система була прикладом тотального порушення прав осіб, які відбували покарання, а сотні виправно-трудова колоній і таборів були покликані не перевиховати ув'язнених, а ізолювати або фізично ліквідувати всіх противників радянської влади.

Методологічною основою нашого дослідження стали праці О. Лисоєда, О. Олійника, К. Остапка, Ю. Пилявця, О. Пристайко, Г. Савчин, Т. Якимчук та ін.

Мета статті – характеристика основних типів установ відбування покарань, що функціонували в межах кримінально-виконавчої системи УРСР.

Виклад основного матеріалу. В умовах лібералізації суспільних відносин у 1960-х рр. актуальності набуло питання доцільності використання виправно-трудова таборів, як місць позбавлення волі.

Формально радянські законодавці критичували систему ГУЛАГ в рамках критики «культу особи», однак аналіз проекту Постанови ЦК КПРС та Ради міністрів СРСР «Про реорганізацію виправно-трудова установ МВС та заходів покращення їх роботи з перевиховання та виправлення ув'язнених» від 5 квітня 1956 р. [7, с. 88], вказує на наявність системних проблем в плані організації роботи самих таборів і особливо – дотримання прав осіб, які відбували покарання. Ключовою проблемою було те, що виправно-трудова система втратила актуальність. Так, в Постанові ЦК КПРС «Про заходи покращення роботи виправно-трудова таборів та колоній МВС» (від 10 липня 1954 р.) йшлося про те, що система ГУЛАГу не забезпечує реалізацію функції перевиховання ув'язнених. Констатувалося, що в таборах ГУЛАГу не ведеться політико-виховна робота, ув'язнені не залучаються до суспільно-корисної праці, існують незадовільні умови ізоляції та утримання осіб, які відбували покарання [7, с. 89]. В документі вказувалося також на дві гострі проблеми в системі ГУЛАГу. По-перше, у виправно-трудова таборах не забезпечувалося роздільне утримання осіб, засуджених вперше за менш небезпечні злочини, від ув'язнених, які вчинили тяжкі злочини, та рецидивістів. Це у свою чергу вело не до виправлення злочинців, а до того, що значна частина осіб, які відбували покарання, під впливом кримінальників-рецидивістів порушують встановлений порядок у місцях ув'язнення, відмовляється від роботи та вчиняють злочини [9, с. 58]. По-друге, з огляду на відсутність реального контролю за кримінальними злочинцями та рецидивістами, останні сформували злочинні угруповання, учасники яких здійснюють в місцях відбування покарань «грабежі, вбивства, втечі, напади на працівників місць ув'язнення, провокують непокору ув'язнених адміністрації, ведуть паразитичний спосіб життя і, погрожуючи розправою, відбирають речі, посилки...» [9, с. 58].

Важливим недоліком системи виконання покарань й мережі виправно-трудова таборів, який визначався на законодавчому рівні було кадрове забезпечення. У згаданому вище проекті постанови

вказувалося, що «переважна більшість працівників, які безпосередньо займаються перевихованням ув'язнених, не мають необхідної загальноосвітньої та спеціальної підготовки...» [1, с. 189], а 75% керівників табірних пунктів, мають незакінчену середню освіту або тільки початкову освіту. Як результат, впродовж 1956–1958 рр. систему виправно-трудова таборів було розформовано, а для утримання осіб, засуджених до позбавлення волі, пропонувано використовувати виправно-трудова колонії та в'язниці. При цьому здійснювалася чітка диференціація. У тюрмах мали утримуватися наступні категорії злочинців: «засуджені два і більше разів або вперше, але за наявності обтяжуючих обставин, за бандитизм, розбій, вмісне вбивство, злісне хуліганство, велике розкрадання соціалістичної власності, а також злодіїв-рецидивістів, зрадників батьківщини, осіб, які вчинили терористичні акти, диверсії, що займалися шпигунством, шкідництвом, організаторів та активних учасників контрреволюційного націоналістичного підпілля, засуджених за вбивства та катування радянських громадян у період Великої Вітчизняної війни» [9, с. 56]. Всі інші категорії злочинців, мали відбувати покарання у виправно-трудова колоніях.

Позитивним моментом в умовах збереження системи виправно-трудова колоній була норма про відбування покарання тільки в межах республіки, а також заборона застосовувати працю ув'язнених на будівництві, лісовій, вугільній, гірничорудній промисловості [2, с. 192]. Як наслідок, впродовж 1958–1959 рр. роль Головного управління виправно-трудова таборів та МВС СРСР звелася до координації республіканських систем місць позбавлення волі. До кінця 1959 р. га теренах союзної держави функціонувало 25 таборів. У кінцевому випадку, 13 січня 1960 р. указом Президії Верховної Ради СРСР було скасовано і Головне управління виправно-трудова таборів МВС СРСР, і союзне Міністерство внутрішніх справ [9, с. 59].

У 1960-х рр. розпочалося формування нової системи кримінально-виправних

установ, які проіснували до 1991 р. й були реципіювані незалежною Україною. Передумовою до цього процесу було прийняття Основ виправно-трудова законодавства СРСР і союзних республік (від 25 грудня 1958 р.), які передбачали формування республіканської системи закладів відбування покарань. У 1960 р. після ліквідації союзного МВС, всі установи відбування покарань перейшли у підпорядкування республіканських відомств [10].

«Основи виправно-трудова законодавства» передбачали функціонування двох основних типів закладів – виправно-трудова колоній та тюрем.

Важливо, що тюрми, як місця відбування покарань почали формуватися в середині 1930-х р. Так, 1936 р. в'язниця виконувала роль слідчого ізолятора і була місцем тимчасового утримання осіб, яких звинувачували у вчиненні злочину [9, с. 59]. Створення подібних установ обумовлювалося розширенням репресивного апарату, а тому в кожному обласному центрі та місті де функціонували відділення НКВС створювалися тюрми. Всі тюрми підпорядковувалися безпосередньо Головному тюремному управлінню, яке функціонувало в структурі НКВС [9, с. 61].

Основними нормативними документами, що регламентували структуру в'язниць були Положення «Про тюрми НКВС для утримання підслідних» і «Про тюрми Головного управління державної безпеки для засуджених» (1939 р.) [9, с. 63]. Важливо, що останнє положення стало редакцією аналогічного документу 1937 р. [10, с. 200]. Відмінність між ними полягала в тому, що документ 1937 р. не містив розподілу тюрем на типи. Натомість в постанові 1939 р. визначалося п'ять категорій в'язниць: 1) загальні в'язниці; 2) внутрішні тюрми та внутрішні тюремні камери; 3) центральні в'язниці для тримання підслідних; 4) в'язниці для тримання засуджених особливо небезпечних державних злочинців; 5) спеціальні тюрми для тримання засуджених ув'язнених, яких використовували за спеціальним призначенням [10, с. 200].

Стосовно кожного з типів в'язниць, то загальні в'язниці були найпоширенішими й використовувалися як запобіжний засіб

¹ ГУЛАГ (Главное управление лагерей), 1917–1960 // МОСКВА, 1997.

² ГУЛАГ (Главное управление лагерей), 1917–1960 // МОСКВА, 1997.

тримання під вартою осіб, які перебували під слідством чи й підсудних. Тобто це було універсальне місце тимчасового утримання осіб, яких обвинувачували у вчиненні злочину або чекали спрямування до відбування покарання в колонії чи таборі.

Стосовно внутрішніх тюрем, то вони в свою чергу поділялися на внутрішні республіканські тюрми НКВС та обласні, які підпорядковувалися конкретному обласному управлінню НКВС. Закономірно, що такі установи створювалися безпосередньо в приміщеннях міських, обласних чи республіканських відділень НКВС, і тільки в окремих випадках поза їх межами. Ці установи використовувалися для утримання підсудних й підсудних осіб, обвинувачених у вчиненні контрреволюційних злочинів.

Основною відмінністю внутрішніх тюремних камер було те, що вони підпорядковувалися НКДБ і створювалися при обласних і районних відділах. Г. Савчин вказує, що це були самостійні структурні частини, «які підпорядковувалися керівництву органів НКДБ, при якому вони діяли, і начальнику відповідного відділу «А» НКДБ–УНКДБ» [9, с. 63]. Часом масового створення внутрішніх тюремних камер стали останні роки Другої світової війни й виправдовувалося це потребою боротьби з колаборантами на звільнених територіях.

Кількість центральних в'язниць була обмеженою. В УРСР таких інституцій не існувало. Прикладом подібної центральної тюрми може бути в'язниця в Лефортово. Як правило у центральних тюрмах утримували насамперед політичних злочинців з вищих ешелонів влади.

Окрему категорію становили тюрми ГУДБ у яких утримували особливо небезпечних державних злочинців. Це були, так звані «політичні тюрми», адже сюди направляли на утримання «шпигунів, диверсантів, терористів, націоналістів, учасників антирадянських організацій і груп, осіб, які становлять небезпеку через свої антирадянські зв'язки і ворожу діяльність...» [10, с. 264]. В радянській кримінально-виконавчій системі існували також спеціальні тюрми для тримання засуджених, яких використовували для виконання специфічної роботи. Цей тип в'язниць отримав неформальну назву

«шарашки» – конструкторське бюро закритого типу при заводах, науково-дослідних інститутах, лабораторіях, де працювали в'язні вчені та фахівці для створення та вдосконалення техніки. Впродовж 1929–1936 та 1938–1953 рр. коли існували подібні спецтюрьми, для ідентифікації використовували поняття: Центральне конструкторське бюро, Дослідно-конструкторське технологічне бюро; Особливе конструкторське бюро; Особливе технічне бюро; Спеціальне конструкторське бюро [3, с. 41].

Офіційно, початком створення спецтюрем була постанова В. Куйбишева та Г. Ягоди від 15 травня 1930 р. у якій йшлося про необхідність створення «особливих конструкторських бюро» в межах діяльності яких використовувати працю інженерів та науковців, гоніння проти яких розпочалося в другій половині 1920-х рр.

Специфікою «спецтюрем» було те, що їх структура формувалася відповідно до конкретних умов її діяльності. В абсолютній більшості усі «спецтюрьми» були пов'язані з військово-промисловим комплексом. У 1932 р. для координації діяльності «шарашок» було створено нове 5-те технічне відділення ОДПУ.

Найвідомішими в'язнями «шарашок» були такі вчені, як В. Глушко, А. Корольов, Ю. Кондратюк, А. Туполєв та ін. Як наслідок, завдяки спецтюрем було освоєно космос, розроблено нові типи літальних апаратів, військової техніки. Єдиним позитивним моментом в історії «спецтюрем» було те, що за конкретні успіхи в проектуванні військової техніки чи удосконалення існуючої, готувалися подання про звільнення від відбування покарання їх авторів. Для прикладу 18 червня 1943 р. Л. Берія адресував Й. Сталіну подання про амністування шести науковців (Є. Беркалов, Є. Іконніков, О. Смірнов та ін.), які долучилися до розробки нових типів артилерійського озброєння [3, с. 41].

Загалом, на середину на території України налічувалося 37 тюрем та 42 колонії, з яких 5 промислових, 29 – сільськогосподарських та 8 будівельних [4, с. 126; 7, с. 70].

Окреме місце в системі виконання покарань займала каторга. Українські дослідники Ю. Пилявець та Р. Пилявець,

які детально вивчили еволюцію каторги, як міри покарання в радянській державі, прийшли до висновку, що спершу це була типова форма покарання для військово-полонених, адже її було започатковано у 1943 р. [6, с. 94]. Відмінністю осіб, які відбували каторгу від ув'язнених виправно-трудова колоній та таборів був режим утримання, а також обмеження стосовно спілкування з родичами. Однак, уже 18 травня 1954 р. розпорядженням МВС СРСР «Про порядок утримання засуджених до каторжних робіт у табірних підрозділах при ВТТ і УВТТК МВС–УМВС», каторгу, як вид покарання було ліквідовано, а всіх, хто відбував покарання в подібний спосіб було прирівняно до в'язнів виправно-трудова таборів [6, с. 94].

Стосовно виправно-трудова колоній, то вони ділилися за гендерною, віковою ознакою та режимом утримання. Так, у виправно-трудова установах для чоловіків діяв загальний, посилений, суворий і особливий режими. У жіночих виправно-трудова колоніях – загальний і суворий. Неповнолітні утримувалися у виховно-трудова колоніях з загальним і посиленим режимом [3, с. 36]. У тюрмах ув'язнені відбували покарання в умовах загальний і суворого режиму. Назагал, підходи до організації системи виконання покарань через ув'язнення у виправно-трудова колоніях та тюрмах, не змінилися в порівнянні з тими, що існували впродовж 1930–1950-х рр. Єдині зміни були пов'язані з підпорядкуванням установ і нормою, що саджені особи відбували покарання винятково в виправних установах республіки.

Новим типом виправних установ стали виправно-трудова колонії-поселення. В подібні установи для відбування покарання спрямовувалися особи, які «вчинили злочини з необережності, відбувають покарання засуджені вперше до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності» або «засуджені, які твердо стали на шлях виправлення» [1].

Усі нововведення у 1960 р. знайшли відображення у Кримінальному кодексі УРСР 1960 р. [2], а згодом і в «Основах виправно-трудова законодавства СРСР і союзних республік 1968 р.» [10]. Зреш-

тою в грудні 1970 р. прийнято «Виправно-трудова кодекс УРСР» [1], який чітко регламентував не тільки типи виправних установ, а й мови утримання осіб, які відбували покарання. Ключовою рисою новоприйнятого кодексу було дотримання виправно-трудова підходу, з одночасним акцентуванням уваги на тюремному утриманні осіб. Власне, саме тюрми з 1970 р. перетворилися на основний тип установ відбування покарань у яких утримувалося найбільше в'язнів.

Важливо, що у 1970 р. Виправно-трудова кодекс передбачав можливість переведення в'язнів з однієї виправної установи в іншу, то змінами 1983 р. встановлено, що «засуджений до позбавлення волі повинен відбувати весь строк покарання, як правило, в одній виправно-трудова колонії, тюрмі або виховно-трудова колонії» [1].

Якщо характеризувати режим утримання, то найбільш ліберальні умови існували у виправно-трудова колоніях-поселення, а найбільш суворі – в тюрмах. Останні були місцем повної ізоляції. Стосовно колоній-поселень, то особи, які відбували покарання в таких установах утримувалися без воєнізованої охорони, користувалися правом вільного пересування в межах колонії-поселення [5, с. 52]. Впродовж 1970-х рр. продовжилася подальша лібералізація кримінально-виконавчої системи в тому числі й через утримання осіб, які відбували покарання. Так, 6 травня 1971 р. було видано указ Президії ВР СРСР «Про виправно-трудова колонії-поселення для засуджених за злочини з необережності» яким було створено три експериментальні колонії-поселення з безконтрольним режимом утримання осіб, які відбували покарання. У 1977 р. було видано указ «Про внесення змін і доповнень в Основи виправно-трудова законодавства Союзу ССР та союзних республік», яким передбачалося направляти в колонії-поселення осіб, які вчинили злочини з необережності або були засуджені вперше на строк не більше п'яти років [3, с. 36]. У квітні 1985 р. був виданий черговий указ Президії ВР СРСР «Про внесення змін і доповнень в Основи кримінального законодавства Союзу РСР

і союзних республік та Основи виправно-трудового законодавства Союзу РСР і союзних республік» [8], який регламентував порядок створення колоній-поселень для осіб, які вчинили умислі злочини і були засуджені до позбавлення волі на термін більше п'яти років. Подібний крок був наслідком того, що в подібному типі виправних установ не спостерігався процес формування тюремної субкультури, а відсоток рецидивістів був мінімальним [3, с. 36]. Причиною такого високого рівня декриміналізації виправного середовища, на нашу думку було те, що в самих колоніях-поселеннях не існувало воєнізованої охорони, елемент охорони існував тільки у випадку, якщо подібний заклад діяв у межах населеного пункту чи на його околиці. Також в колоніях-поселеннях в'язні проживали в звичних побутових умовах, а не камерах тюремного типу. Окрім того, в'язні колоній-поселень могли з дозволу адміністрації відвідувати населений пункт у межах якого існував виправний заклад. В окремих випадках, вони на території населеного пункту могли проживати з членами своєї сім'ї та вести власне господарство.

В українській та іноземній (радянській і російській) правничій науці колонії-поселення стали об'єктом наукових дискусій. Власне Л. Лисоєд та К. Остапко, вказують, що «у колоніях-поселеннях були встановлені найбільш сприятливі умови відбування покарання у виді позбавлення волі для засуджених, в них намагались максимально приблизити порядок і умови відбування покарання до життя і праці звичайних громадян на волі» [3, с. 36]. Такий висновок має рацію у випадку порівняння колоній-поселень в виправно-трудовами колоніями та таборами, але з точки зору дотримання прав людини, саме колонії-поселення унеможлилювали винесення особам, що вчинили злочин з необережності умовного вироку. В цьому випадку доцільно говорити про ізоляцію, як фактор виправного тиску на особу, яка відбувала покарання. Також, факт виправно-трудового підходу не є найефективнішим з точки зору перевиховання осіб, які відбували покарання.

Цікаво, що колонії-поселення створювалися й в перші роки незалежності Укра-

їни. Так, у червні 1993 р. колонія-поселення сільськогосподарського типу була створена при Дергачівській колонії № 109, а у вересні 1995 р. при Піщанській виправній колонії № 59 (Вінницька область) створено колонію-поселення.

Висновки і пропозиції. Таким чином, з кінця 1950-х рр. розпочався процес ліквідації репресивної виправно-трудової системи виконання покарань, яка радянську правову систему утверджувала, як тоталітарну. Зміни в системі виконання покарань мали більше політичні причини й були пов'язані з критикою культу особи Й. Сталіна, а основною новелою стала ліквідація виправно-трудоових таборів. Нова система установ відбування покарань формувалася на підставі Основ виправно-трудоового законодавства СРСР і союзних республік (1958 р.), Кримінального кодексу УРСР (1960 р.), Основ виправно-трудоового законодавства СРСР і союзних республік (1968 р.), Виправно-трудоового кодексу УРСР (1970 р.). Останній зі змінами та доповненнями застосовувався й після 1991 р.

Радянська кримінально-виконавча система є прикладом того, як влада через засоби примусу боролася проти власного населення, виправно-трудоовий підхід до перевиховання осіб, які відбували покарання дозволяв експлуатувати ув'язнених не дотримуючи при цьому жодних їхніх прав.

Список використаної літератури:

1. Виправно-трудоовий кодекс від 23 грудня 1970 року N 3325-VII. URL:
2. Кримінальний кодекс Української РСР: затв. Законом УРСР від 28.12.1960 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1961. № 2. Ст. 14.
3. Лисоєд О.В., Остапко К.С. Органи та установи виконання покарання у виді позбавлення волі в Україні (1917–2004 роки). Форум права. 2021. №67(2). С. 31–45. URL: https://forumprava.pp.ua/files/031-045-2021-2-FP-Lysodyed,Ostapko_6.pdf
4. Олійник О. І. Народний комісаріат внутрішніх справ України (1917 – 1941 рр.): структура, функції, діяльність. Дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2000. 207 с
5. Остапко К. С. Правова регламентація виконання покарання у виді позбавлення волі у виправних колоніях мінімального

- рівня безпеки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. 195 с.
6. Пилявець Ю.Г., Пилявець Р.І. Каторга у СРСР (1943–1954 рр.): табори, контингент, умови утримання та праці в'язнів. *Український історичний журнал*. 2011. № 2. С. 91-105. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2011_2_91.
  7. Пристайко О.В. НКВС-МВС УРСР (1934-1954 РР.): структурна побудова та функції (історико-правове дослідження). Дис. ... канд. юрид. наук. К., 2021. 272 с.
  8. Про внесення змін і доповнень до Виправно-трудового кодексу Української РСР. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1985, № 42, Ст. 986. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-11#Text>.
  9. Савчин Г.Я. Система виконання покарань у західних областях України в період 1944–1953 рр.: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 200 с.
  10. Хрестоматія з історії держави і права України / В.Д.Гончаренко, А.Й.Рогожин, О.Д.Святоцький. К.: Ін-Юре, 1997. 450 с.
  11. Якимчук Т. В. Державна кримінально-виконавча служба Хмельниччини: історія та сучасність. Хмельницький: Хмельницький поліграфіст, 2008. 272 с.
-

Demyanchuk T. The structure of correctional and labor institutions of Ukraine in the 1950s–1980s

It was established that after the establishment of Soviet power in Ukraine, the formation of a completely new criminal-executive system took place, which was based on a correctional-labor approach to directing persons who served sentences to correctional-labor colonies and camps. In the conditions of the liberalization of social relations in the 1960s, the question of the expediency of using correctional labor camps as places of deprivation of liberty gained relevance. It has been proven that since January 1960, the republican system of places of deprivation of liberty began to take shape, the basis of which was the prison system. The main types of the latter were: 1) general prisons; 2) internal prisons and internal prison cells; 3) central prisons for holding suspects; 4) prisons for holding convicted particularly dangerous state criminals; 5) special prisons for holding convicted prisoners, which were used for a special purpose. Hard labor occupied a special place in the system of execution of punishments. The difference between persons serving hard labor and prisoners in correctional labor colonies and camps was the regime of detention, as well as restrictions on communication with relatives. Regarding correctional labor colonies, they were divided according to gender, age and mode of detention. Correctional labor colonies-settlements became a new type of correctional institutions. The main regulatory acts that regulated the system of execution of punishments were the Basics of Correctional Labor Legislation of the USSR and the Union Republics (1958), the Criminal Code of the Ukrainian SSR (1960), the Basics of Correctional Labor Legislation of the USSR and the Union Republics (1968), Correctional Labor Law Code of the Ukrainian SSR (1970). The Soviet penal system is an example of how the authorities fought against their own population through the means of coercion, the correctional labor approach to the re-education of people who were serving a sentence allowed the exploitation of prisoners without observing any of their rights.

Key words: *penal system, correctional labor colonies, prisons, Ukrainian SSR, human rights, system of serving sentences, Gulag.*